

vormen van esthetica met poppen bleven beperkt tot een klein groepje, zowel van beoefenaars als van toeschouwers. De paar professionele poppenspelers die meegedaan hadden aan de experimenten, keerden naar hun oude ambachtsuitoefening terug. Aan de volkspoppenspeler in de straat, op de markt en kermis, ging deze moderne golf voorbij.

Het 'zuivere' poppentheater was begin deze eeuw al in handen van pedagogen gekomen, die hierin een uitstekend middel zagen om kinderen de 'juiste' burgerlijke waarden bij te brengen, en na de weinige uitstapjes naar andere systemen, keert het poppentheater hier naar terug. Tevens is deze cocoonisering ook een gevolg van de opkomst van de film, een volks cultuurelement bij uitstek, dat een zware concurrent zal blijken voor de poppenkast op de kermis. De poppenspelers zijn broodspelers, en zullen dus steeds toegeven aan de wensen van het grote publiek, en het zeker niet met elitair geachte en vreemde experimenten gaan provoceren. Bovendien nam de volkse

belangstelling verder af doordat de industrie series speelpoppen fabriceerde waarmee binnenshuis poppenkast kon worden gespeeld. De burgerij, die op dat moment belangstelling had voor de pedagogische waarde van de pop, haalt de poppenkast binnen de muren van hun burgershuizen. Poppenkast wordt zoete kunst, iets van pedagogen, en dat zal zo blijven tot de jaren '60, in zowat geheel Europa en zeker in Vlaanderen. En de volkse poppenkast die nog op de markt of in de kelder blijft, is door de burgerij tot folklore gemaakt

Aan het begin van deze eeuw kunnen we globaal drie grote tendenzen binnen het poppentheater onderkennen. Het artistieke (poppen)theater keert zich af van een realistische en moralistische inhoud en pleit voor een louter esthetische benadering. Het traditionele stangpoppentheater evolueerde in de eerste decennia van een duidelijk onderdeel van de proletarische cultuur met een sterk klasse-bewustzijn en een naturalistische inslag naar een vorm van verburgerlijkte folklore. In het pedagogische poppen-

theater kregen kinderen en het volk met erg verfijnde poppen, decors en technische vondsten, de burgerlijke normen en waarden voorgeschoteld.

Vooraf door de politieke en economische situatie van de jaren '30 en '40 werd het modernistisch denken over theater afgeremd. Zeker het denken over en het theater maken met de pop als theatraal element worden stopgezet. Pas na de politieke en economische stabilisering na de tweede wereldoorlog zal eind jaren '60 de marionettedraad van het modernisme weer opgenomen worden.

De theaterpop anno 1993

Tegenwoordig gelden deze drie tendenzen ook nog. Je hebt het folkloristische poppentheater als bijvoorbeeld de Koninklijke Poppenschouwburg Van Campen in Antwerpen met zijn nostalgisch entertainment, of Toone in Brussel met een meer artistieke bewerking van de wereldliteratuur. Van Toone wordt al gekscherend gezegd dat hij drie versies van een stuk maakt: één in het Brussels, één in het Frans, en één zonder woorden, voor de Japanners. Deze boutade illustreert het folkloristisch karakter. Zit er in het huidige poppentheater voor kinderen misschien niet meer een duidelijke pedagogische boodschap, dan zijn toch vele produkties een vorm van educatief amusement. Veel spelers, en zeker de zgn. amateurs en semi-professionelen, brengen in en buiten hun kast een illustratie van een verhaaltje, waarbij de kinderen al dan niet onder het vertederd oog van de volwassenen ja en nee mogen roepen.

De draad van de in de jaren '30 stilgevallen, esthetische tendens, wordt begin jaren zeventig weer opgenomen: in het denken over theater en in het theater maken zelf wordt de pop als vernieuwend element gebruikt. Het modernistische zoeken naar de mogelijkheden van de scenische ruimte in het theater, wordt verder gezet: de relatie tussen ruimte en beweging wordt geëxploreerd en gerealiseerd door de beweging, hetzij van het lichaam van de acteur, hetzij door de marionet, het reële voorwerp. Grosso modo onderscheid ik binnen deze tendens drie grote systemen (waarvan ik er twee uitvoeriger behandel), n.l. het dans-theater met de acteur als pop; het theater met de acteur als pop én de pop zelf als pop; en het theater met de pop als centraal element.

(Wat het dans-theater betreft, moet nage- trokken worden in hoeverre dit zich liet en

Sharmanka, rareiteitenkabinet uit Sint-Petersburg